

Irena Bogoczová

Uniwersytet Ostrawski

ORCID: 0000-0002-0818-193X

Małgorzata Bortliczek

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0002-2974-1254

Po naszymu o pasjach.

Gwara zaolziańska w mediach społecznościowych

1. Wprowadzenie do problematyki

Pomimo rezonującego od lat w dyskursie naukowym przekonania, że zaniekanie dialektów przebiega już od końca feudalizmu, okazuje się, że gwarowe odmiany języka etnicznego są nadal obecne. Można się z nimi spotkać w różnego rodzaju źródłach: w amatorskich lub naukowych słownikach, opisowych pracach językoznawczych, stylizowanych tekstach literackich (wydawanych w osobnych publikacjach autorskich lub w prasie regionalnej)¹, mediach społecznościowych itp. Teksty mówione pojawiają się w wywiadach i dyskusjach lub w wypowiedziach monologicznych. Specyficzną sferą wykorzystania gwary są piosenki, zgadywanki, quizy, ankiety itp.

Dlaczego ludzie w czasach zaawansowanej integracji językowej posługują się dialektami? Najbardziej przekonuje nas argumentacja podkreślająca ich polifunkcyjność, zdolność przystosowania się do aktualnej intencji mówiącego lub piszącego, wrażenie, jakie robią na odbiorcy. Zakres przyczyn sięgania po środki gwarowe jest szeroki i obejmuje zarówno jakość kompetencji językowej i komunikacyjnej, jak również postawy ideologiczne, np. manifestowanie (nie)przynależności do konkretnej przestrzeni językowo-kulturowej.

Zajmując się gatunkami tekstów gwarowych, zauważamy kilka istotnych ról, jakie gwary w nich odgrywają²:

-
- 1 Gwara jest też częstym składnikiem tekstów literackich pisanych w języku ogólnym. Nadaje utworowi wiarygodności.
 - 2 Granice między przytoczonymi tu funkcjami gwary są płynne, a ich poszczególne zakresy znaczeniowe przenikają się.

- a) zdomawiająca, umożliwiająca „zapuszczanie korzeni”, propagująca przynależność do regionu, zasiedziałość, „tustelanizm” [por. Jot-Drużycki 2017: 42], umacniająca więzi ze wspólnotą, a jednocześnie stabilizująca pozycję jednostki w otaczającym ją świecie, budująca poczucie własnej godności (gwara jako skarb, dziedzictwo, rodzinne srebro);
- b) promująca region, służąca jako „ozdobnik imprez regionalnych” [Karaś 2015: 84]; gwara jako elegancki dodatek uświetniający i umilający daną sytuację komunikacyjną;
- c) poetycka, nostalgiczna, podkreślająca walory estetyczne poznanego w domu rodzinnym „prostego”, dosadnego i niemanierycznego sposobu wyrażania się;
- d) ludyczna, rozweselająca, uatrakcyjniana przekazywane treści (nieraz banalne), udoskonalająca zwykłą narrację; gwara prowokująca odbiorcę i aktywizująca jego zainteresowanie przekazem;
- e) uwiarygadniająca, osadzająca wypowiedziane treści w kulisach realnych zdarzeń, mająca udowodnić, że dana informacja jest prawdziwa, nie wynika wyłącznie z fabulacji;
- f) reanimująca, przywracająca do życia tradycyjny, zanikający świat, sposób bycia, dezaktualizujące się wartości itp.; gwara opóźniająca zmiany w społeczeństwie;
- g) pragmatyczna, wykorzystywana w sposób przedmiotowy, instrumentalny; gwara socjolektalna, profesjolektalna.

W poniższej prezentacji tekstów gwarowych skupiamy uwagę na następujących zjawiskach: po pierwsze, na środowisku językowym po czeskiej stronie Śląska Cieszyńskiego (na Zaolziu)³, gdzie obok większościowego języka czeskiego występują: tradycyjna gwara (zachodnio)cieszyńska (zwana też zaolziańska), potoczny, ponadnarodowy konglomerat językowy zwany mową *po naszymu*⁴ oraz polszczyzna kulturalna w roli języka nauczania w szkołach

3 Należy dodać, że badany teren od wschodu graniczy ze Słowacją.

4 Mowy *po naszymu* nie utożsamiamy z tradycyjną gwarą (zachodnio)cieszyńską, która cechuje się własną normą, i to na wszystkich poziomach systemu językowego. Omawiany kod *po naszymu*, zastępujący w danym środowisku ogólną potoczną odmianę języka, nie ma takiej normy, wręcz przeciwnie – jest zmienny, dynamiczny, nieuchwytny. Jego podstawę tworzy odmiana terytorialna, równocześnie zawiera on elementy (leksykalne, słowotwórcze, wyjątkowo fonetyczne) języka czeskiego, polskiego, niemieckiego, familiolektów, idiolektów lub innych „lektów”, z którymi użytkownik tego kodu spotkał się w ciągu swojego życia. Chodzi zatem o język mieszany (*mixed language*), powstający w kontaktach językowych na terenach wieloetnicznych i określane w literaturze polskojęzycznej np. jako konwergent [Smułkowa 2010] czy neogwara [Nowowiejski 2010]. Elżbieta Smułkowa uważa, że w takim języku mieszanym zawsze jeden z systemów jest modelujący. W wypadku mowy *po naszymu*

mniejszościowych; po drugie – na aktualnym, autentycznym języku mówionym pochodzącym ze źródeł internetowych. W niniejszym artykule nie zadajemy sobie natomiast pytań typu: czy gwara zaolziańska zanika, czym wyróżnia się ta gwara, czy należy do strefy polskiego bądź czeskiego języka etnicznego, w jakim kierunku zmierza oraz jaka jest relacja pomiędzy używaniem gwary a świadomością narodową jej nosicieli⁵.

Artykuł przygotowaliśmy w celu zademonstrowania mowy *po naszymu* w kontekście innych kodów (miejscowej gwary, czeskiego języka większościowego oraz polszczyzny ogólnej, regionalnie zmodyfikowanej), przedstawienia specyfiki tej mowy, jej użytkowników oraz przebiegu (mechanizmu) komunikacji, w której występuje. Uwagę zwracamy także na to, że kod ten może się zbliżać za każdym razem do innego języka etnicznego: czeskiego (*po naszymu* bardziej z czeska), polskiego (*po naszymu* bardziej z polska) lub słowackiego (*po naszymu* bardziej ze słowacka).

2. Gwara (i neogwara) w przestrzeni internetowej

Szczegółowe opracowanie tematu występowania gwary w internecie zakłada zapoznanie się z ogromem materiału, do którego nie zawsze jest dostęp. Sama praca z takim materiałem też nie jest łatwa: trudno w nim odszukać wartościowe teksty, poprawnie „odczytać” często niefachowy zapis dialektu, lekceważący reguły ortograficzne lub zasady transkrypcji fonetycznej, nieuwzględniający znaków diakrytycznych [Kucharzyk 2020]. Pomimo wszystko udało nam się zgromadzić odpowiedni do analizy zbiór tekstów, z którego dla potrzeb artykułu wybrałyśmy trzy wywiady opublikowane w mediach społecznościowych. Cechą wspólną tych przekazów są przyświecające im cele edukacyjne – informowanie o niezwykłych zawodach, pasjach lub doświadczeniach życiowych mieszkańców regionu.

Fragmety pierwszych dwóch rozmów, które zostały przepisane przy pomocy transkrypcji fonetycznej, pochodzą z różnych odcinków programu *Głos Brandysa*, który jest nagrywany w plenerze, aby pokazać ciekawych mieszkańców Zaolzia w ich autentycznym środowisku. Osoba prowadząca audycję (Szymon Brandys) jest polskojęzyczna, natomiast kompetencje językowe gości programu są różne: niektórzy potrafią na pytania prezentera odpowiadać w języku polskim (lub przynajmniej starają się tak czynić), inni – wypowiadają się w kodzie *po naszymu*, którego bazą dźwiękową i gramatyczną jest gwara

w płaszczyźnie dźwiękowej i fleksyjnej w roli systemu modelującego nie występuje język ogólny, ale miejscowa gwara ludowa.

5 Te zagadnienia były przedmiotem naszej uwagi w innych opracowaniach [zob. przede wszystkim: Bogoczová 2018; Bogoczová, Bortliczek 2017].

(nawet o wąskim zasięgu lokalnym, np. jabłonkowska). Kod ten zawiera jednak wiele bohemizmów leksykalnych (w uwagach do tekstu stosujemy skrót *cz.*), a nawet słowakizmy (skrót *słow.*). Znaczenie takich zapożyczeń wyjaśniamy w miejscu poszczególnych transkrypcji.

Wyboru tekstów dokonaliśmy ze względu na zróżnicowany udział niegwarowych środków językowych, co powoduje, że mowa *po naszymu* w wykonaniu każdego rozmówcy jest nieco inna. Wybrane fragmenty dialogów zostały zapisane przy pomocy m.in. liter *š, č, ž, ẓ̌; ś, ć, ź, ẓ́* oraz *ṣ̌, č̣, ẓ̌, ẓ̣̌*. Ten ostatni szereg grafemów oddaje przejściową (hybrydową, uśrednioną) wymowę głosek, typową dla subregionu jabłonkowskiego, wyróżniającego się tzw. sziakaniem albo jabłonkowaniem. Grafem *ž* ilustruje wymowę głoski, której w grafii polskiej odpowiada dwuznak *dz*. W transkrypcji korzystamy ze znaków *ń* oraz *ł*. Na Zaolziu wymawia się drżące [ř], zarówno w słowach czeskich, jak i w gwarowych, więc litery *ř* używamy celowo i świadomie. Nie wyróżniamy nosowości samogłosek, ponieważ ich wymowa (w gwarze cieszyńskiej w zawężonej realizacji jako [ŭ] lub [ɔ̃] oraz [ɣ̃]) jest asynchroniczna ([ón], [óm], [yn], [ym]) lub – w wypadku wygłosowego *ę* – ustna ([e]). Nie używamy znaku *ŋ*, ponieważ welarna wymowa głoski [n] nie odbiega od wymowy poza opisywanym terenem. Wyraźna różnica pomiędzy *ó* i *u* pozwala na stosowanie zapisu zgodnego z ortografią. Z tego samego powodu stosujemy pisownię zgodną z zasadami polskiej ortografii (piszemy *h* lub *ch*), ponieważ rozbieżność między [ɣ] i [χ] jest wyraźna. Miękkie spółgłoski wargowe są wymawiane asynchronicznie, co oddaje zapis *pje, bjo, vjy* itp.; wyjątkowo zmiękczenia głoski [m] oddaje się za pośrednictwem *ń* (np. *mńejsce, zemńe*). Zgodnie z artykulacją wykorzystujemy litery *ť* i *d'*, oddające typowo czeskie głoski palatalne. Zapis *si, ci, zi* oznacza niedorsalną wymowę tych grup. Odnotowujemy powszechnie występujące asymilacje dźwięczności oraz utraty dźwięczności w wygłosie przed pauzą. Kreska ukośna sygnalizuje przerwę, z reguły wdechową. Nie używamy znaków przestankowych, wyjątek czynimy dla znaku zapytania wtedy, gdy chodzi o krótkie pytania dodawane na końcu zdania w celu uzyskania potwierdzenia, czyli tzw. *question tags* typu: *no nie?, nie tak?, nieprawda?*. Wielokropek w nawiasach kwadratowych oznacza opuszczony fragment tekstu. W nawiasach tych dopisujemy też części tekstu (głoski, morfemy, wyrazy) potrzebne do zrozumienia komunikatu.

2.1. Mobilny kowal

Pierwsza rozmowa jest przykładem semikomunikacji, przy czym gwarowy współrozmówca Jarosław Lubojacki (JL, ok. 35 lat) bardziej dostosowuje się do kodu prezentera niż odwrotnie. Wyjątkowo osoba prowadząca wywiad (Szymon Brandys, SB) stara się stylizować swoje wypowiedzi na gwarę, nie

osiągając pożądanego efektu⁶. W wypadku gościa programu odczuwalna jest większa gotowość do rezygnacji z własnych nawyków mownych. Zakładamy, że na co dzień, podczas wykonywania swojego zawodu, w komunikacji rodzinnej itp., wyraża się w inny sposób (po czesku). Na pytania redaktora rozmówca stara się odpowiadać np. *tak* lub *nie* (nie używając gwarowego *ja* bądź *ni*), ale znajomość czeskiej (a nie polskiej) terminologii fachowej, przyzwyczajenie do nazywania realiów czeskimi wyrazami oraz deficyt polskiego słownictwa dotyczącego wybranych pól semantycznych to cechy tekstu, które łatwo zauważyć. Zgodnie ze swoim pochodzeniem (miejscem zamieszkania) gość programu zachowuje specyfikę wymowy gwarowej subregionu jabłonkowskiego, co przejawia się obecnością głosek pośrednich między [ś], [ć], [ź], [ż] oraz [š], [č], [ž], [ž] (w zapisie: š, č, ž, ž). Głoski te nie występują jednak w jego wypowiedzi konsekwentnie (raz słyszymy wyraźne [š], innym razem – [ć] lub [ž]), czego staramy się przestrzegać również w transkrypcji rozmowy. Do cech gwary jabłonkowskiej zaliczamy formy czasownikowe (1. os. l. poj.) *dovařim* lub *upravim* (na pozostałym obszarze *dovařym*, *upravjym*). Rozchwianie normy gwarowej przypisujemy ruchliwości społecznej mówiącego, jego kontaktom językowym z osobami spoza rodzimych terenów. Dla potrzeb transkrypcji używamy inicjałów uczestników wywiadu [zob. Brandys 2021a].

- SB: Jesteśmy dzisiaj w Oldrzychowicach i porozmawiamy trochę o kowalstwie [...]. Dzisiaj spotykamy się z kowalem, ale nie w jego kuźni w Piosecznej, bo jak państwo zaraz się dowiedzą, mamy tutaj kuźnię mobilną. Dzień dobry, mobilny kowal pan Jarosław Lubojacki.
- JL: [dzień] dobry
- SB: Przyjechał pan tutaj z Piosecznej, tak? I to kowalstwo mobilne właśnie tak działa, że ktoś dzwoni i pan jest na wezwanie?
- JL: tak / gdoši mi zawoło jo přijadym
- SB: Chciałbym sięgnąć do początków tego kowalstwa. Rodzina? Jakiś taki... zmiana w życiu nagle? Jak to wyglądało u pana?
- JL: no mój tata był kovol že? / a tam žech se ku tymu dostał to se mi podo- bało / ukozoł mi škołe kaj to ućóm a tag žech se tam šel vyučić
- SB: To gdzie można się nauczyć takiego rzemiosła?

6 Ze względu na fakt, że przedmiotem naszej uwagi jest język gości zaproszonych do programu, nie zapisujemy przy pomocy znaków transkrypcji fonetycznej replik dialogowych dziennikarza prowadzącego wywiad. W tym wypadku stosujemy reguły ortograficzne języka polskiego.

- JL: no jedna je jaromjeř že? škola řemeslna / a tam je třilety obor / klasický / potkovař / bo teraz už je jyny potkovař óní to rožžělili že je umjelecki kovař potkovař zemjedelski kovař / tagže fór[t] to iže
- SB: Czy podglądał pan najpierw tę pracę gdzieś w domu?
- JL: tak u sfojigo [ojca] [...] no jo vlasnie mje było dvanost rokóv jak tata / tam kuł kónie že? a robił ze želazym mje se to strašnie podobalo jag iže to želazo tfarovač / jak plasteline no tak / žech chožil s nim robič / a jak přišel tyn vjek / ješi chladač jakiši učíni tag žech se šel vyučič kovoly m
- SB: Te tradycje rodzinne sięgają jeszcze głębiej niż pański ojciec?
- JL: e ješče mój pradeda był / był potkovař [...] fkarvinej / fkarvinej na statku robił kovola / a tam mój ojčec se vyučil tymu u něgo / no i potym [...] ojčec se tu vlasnie příklužil
- SB: Jest pan kowalem bez kuźni?
- JL: momentalnie móm takóm kuźnie pojiz[d]ńóm / ale dóma ní móm žodnóm kuźnie ní
- SB: Aha, czyli cała pańska praca, wszystko to, co pan potrzebuje do wykonywania tego zawodu, jest w jednej przyczepie.
- JL: tak / fšysko vjezym ze sebóm
- SB: Co pan tam wozi?
- JL: fšystko / potkovy / želazo / vyheń / kovadlina / fšycko fšycko co ku tymu potrebujym veškere / veškery vercajk / jest tam [...] žišo uš to potkuvańi je taki že fšistko se robi s polotovaróv vjynkšínóm mało mało kjedy se mušim jakšóm potkove dovyrobič
- SB: Czyli gotowe podkowy sobie wiszą...
- JL: polotovary jo se jyny dotfarujym / dovařim co potrebujym upravim podle sebye ale / ale vjynkšina je gotovego tego vyropku tagže / ní ma problem na mńejscu
- SB: [...] A tych zleceń, tej roboty, nie brakuje?
- JL: tak tych pracovnych kóni / ubyvo strašnie / aji f tym leše / což se myšlym že je vina tych lasóf tyh luži ja? ale / vjynkšina teraz je kóni pro zabave a do sportu
- SB: No a stajnie w regionie są?
- JL: tak / kóni je strašnie moc około fórt se to fórt přibyvo / tagže o robote ní móm ní móm vubec strach protože naz je strašnie mało / tych potkovařóf
- SB: To oprócz pana w takim regionie takich kowali będzie ile? Na palcach jednej ręki policzę?
- JL: tak / na palcach jednej renki určite
- SB: [...] Pan też się musi chyba odganiać od tych telefonów właściwie.

- JL: no juš ańi teras momentalńe ježech f sytuaciji že nie chcym ańi přibjyraž dalšich / zakazníkóf protože nie stihóm se potym robić tyn servis kolem tych kóni že? / to značy / je třeba kajši jechaž na hónym gdoši strači potkove je třeba to spravič / tak se snažim mjež ih jyny tela abych se stihnyl kolem tego se robić veškery servis
- SB: Działa pan tež na takiej zasadzie jak, w cudzysłowie, końskie pogotowie ratunkowe?
- JL: no snažim se tymu vyhnyć ale / ale mało mało je takich sytuaciji že by človjeg mušoł jechaž hnet / vjynkšínóm to iže vyřešit tym že se přiježe f pońežalek anebo třeba jag je jakši vjelki problem tak / zajadym ale samozřejmje nie chcym [śmiech]

Uwagi do tekstu 2.1. *Mobilny kowal*:

cz. *že?* ‘prawda?’; ‘prawda? // czy tak?’; poniżej gw. *ja?* ‘tak, nie tak?’; gw. *kaj* ‘gdzie’; *Jaroměř* – miejscowość we wschodnich Czechach; cz. *řemeslný* ‘rzemieślniczy’; cz. *třiletý* ‘trzyletni’; cz. *obor* ‘kierunek’; cz. *podkovář* ‘kowal zajmujący się wyłącznie pokuwaniem koni’; cz. *klasický* ‘klasyczny, tradycyjny’; cz. *umělecký* ‘artystyczny’; cz. *zemědělský* ‘rolniczy’; cz. *takže* ‘więc’; cz. *tvarovat* ‘formować’, *dotvarovat* ‘uformować, doformować, sformować’; cz. *praděda* ‘pradziadek’; *Karviná* – miejscowość na Zaolziu, pol. Karwina; cz. *statek* ‘gospodarstwo’; cz. *vlastně* ‘właściwie’; gw. *přiklužit se* ‘przyprorowadzić się’; cz. *momentálně* ‘aktualnie, obecnie, chwilowo’; cz. *pojízdný* ‘objazdowy’; cz. *výheň* ‘palenisko, ognisko’; cz. *kovadlina* ‘kowadło’; cz. *většina* ‘większość’, *většinou* ‘przeważnie’; cz. *veškery* ‘wszelki, całkowity, kompleksowy’; cz. *polotovar* ‘półprodukt’; cz. *svařit* ‘zespawać’; cz. *vyrobit*, ‘wyprodukować’, *výrobek* ‘produkt’, *dovyrobit* ‘dotworzyć, dokończyć’; cz. *upravit* ‘poprawić, opracować’; cz. *což* ‘co’; cz. *vůbec* ‘wcale’; cz. *pro* ‘dla’; cz. *protože* ‘ponieważ’; cz. *určitě* ‘na pewno’; cz. *zákazník* ‘klient’; cz. *stíhat* ‘nadażać’, *nestíhám* ‘nie nadażam, nie wyrabiam się’; cz. *snažit se, snažim se* ‘staram się’; cz. *vyhnout se něčemu* ‘uniknąć czegoś’; cz. *vyřešit* ‘rozwiązać’; cz. *třeba* ‘na przykład’; cz. *samozřejmě* ‘oczywiście’.

2.2. Góral przedsiębiorca

Kolejnym współrozmówcą Szymona Brandysa jest Peter Staňo (ok. 50 lat), który używa kodu językowego ujawniającego dodatkowo wpływy słowackie, pomimo że pochodzi z Jabłonkowskiego (zob. charakterystykę języka mobilnego kowala w punkcie 2.1.). Wynika to z dwóch istotnych faktów. Po pierwsze, miejscowość Hřava (pol. Herczawa, gw. Hyřava), która jest jego miejscem zamieszkania i w której przebiega transmitowana rozmowa [zob. Brandys 2021b], leży dokładnie na granicy trzech państw – Czech, Słowacji i Polski (stąd występujące

w rozmowie nazwy: *Trójstyk, Trojmezi* lub *Trojmedzie*). Po drugie, mieszkańcy Herczawy często pochodzą z rodzin mieszanych (czesko-słowackich, polsko-słowackich), mogą (mogli) kształcić się lub pracować w Słowacji, odwiedzają tam swoich krewnych, znajomych itp. Pewną orientację na język słowacki zdradza choćby specyficzna, twarda (napięta) wymowa głoski [l] (tę wersję wymowy oddajemy przy użyciu litery *l*); podobieństwo do języka słowackiego lub czeskiego potwierdza również miejscami mocno uprzednione [y] (przechodzące w [i]: *šežími, na trójstiku, simbolika*). Wpływ czeskiej bądź słowackiej fleksji widoczny jest w formach: *na mjejšće* (cz. *na místě* ‘na miejscu’), *na turistiku* (‘na turystykę’), *tich slovakoch*⁷ (‘tych Słowaków’) lub w artykulacji – *regijonie, regijonu* obok *regjonu*. Bardziej wyczuwalne są słowakizmy leksykalne (*lebo, alebo, inženýer, omezovali*). Wypowiedzi bohatera programu zawierają również polonizmy: *zamkńynto, później, na žalkach, novočesne* (obok czechizmu *moderné*), *vlašćivje, vybudovač*. Z gwary jabłonkowskiej pochodzą formy: (*my še dycki chladómy*) *cestym* (*ku sebje*), (*my še tu vróčili na*) *ojcoviznym*, (*naši postavili*) *chalupym*, podobnie jak wymowa *jo tferžim, že se tu ne tropimy* itd. Osoba ta ma wyraźny akcent inicjalny, którego w teście nie zaznaczamy. Stosunkowo zręcznie posługuje się językiem polskim. Wypowiada się swobodnie⁸, tworząc obszerne repliki, dlatego w tym wypadku umieszczamy tylko fragmenty jej monologu.

[...] vitóm vaz na trójstiku / na trojmezi / aji na trojmezi lebo my sóm tu taki tři narody a tyn trójstyk to je taki magicke misto jak še ty narody lónčóm a tymu tu šežími [...] to jest taki ta simbolika tich třóch narodóf tich slovakoch čechof i polakóf / kjere še vlasne mógli / ní vždycki se mógli spotkovač na tym tu mjejšće vždicki to bylo jag byla grańica zamkńynto / za dop komuny i później / tak to ne bylo taki jednoduchi še spotkač na tej grańicy / žiška mómy łodevřite grańice ale zamkla nas pandemja / ale my še dycki chladómy cestym ku sebje / tag jak še spotkač jak cośika vymyšleč / cośi pořešič a jak to glówné přežič no a / v moji osobje ješi to mogym povježeč tak se spotykajóm tři ty narody bo / urožílech še f třińcu / po tatovi slovjockim po česki mamje povjym tak po česki stróne i přotkovje sóm / s polski javořinki / to značy že ta krev je pomjyšano myšlim že ne jyny jo ale kupa tyh luži co tu ži[jóm] kupa

7 Końcówka *-och* w języku słowackim występuje w miejscowniku. Pod wpływem innych deklinacji mogło dojść do synkretyzmu dopełniacza i miejscownika.

8 Gość programu, pomimo że występuje w góralskim stroju ludowym, dysponuje doświadczeniem w oficjalnej komunikacji. Przez osiem lat pełnił funkcję wójta Herczawy. Obecnie również jest aktywny w sferze publicznej (prowadzi działalność gospodarczą, udziela się społecznie itp.).

tih rožin je pomjyšanych / či česko polskih alebo česko slovacckich alebo fšecku tag dogrómady jako my teras [...] jo propagujym pomezi luže spoza še na naz živajóm že my sóm kónec šfjata jo tferžim ot počóntku že my sóm tyn minimalne začóntek česki republiky / jag už še né bavjymy o tym že tu je region kjery je charakterizovany ruznymi specifkami a nej / to značy mómy nejvychodnější bod v našim regijóne koło trójstyku mómy trojmezi kjere lónči tři grańice / tři narody tři państfa / no a na tyh źalkach kole nas naši pťotkovje sažili žimjoki ovjes pasli krovy ofce kónie i / teras še to rozvijo f tym samym sposob akurad že my tu chcymy žič e / normalne chcymy tu žič tag e novočesne moderné a zaroveń dbaž na tradycje na rozvój tego regijonu žeby pozvaž luži do regijonu [...] na taki poctavje normalnego života že se tu né tropimy že sóm my tu raži / že tu dokožymy budovač sfoje rožiny zarobjač pińónže ve sfójich firmach / i na tej tradycji po[stavić] vybudovač budoucnost [...] je to aj naša tako vizja całego tego života co tu z mojóm rožinóm mojóm nanželkóm [...] co my še tu vróćili vlasne vlašćivje na ojcoviznym / po igz [tzn. x/iks] latach kjedy jeh jako źecko tu styla ešče do přeckola chožil / tu jech še vychovoť narožilech se f třynću do materski školki jak še povjy [...] učyťech še po česku v materski škólce na hrčavje i potym naši postavili chalupym v lepšich podminkah bo tu [...] né byla tu ta infrastruktura kjero by možno gdyby bylo na žišejše časy luže se ne dovedóm přectavić co to znači stovač o třeci šťfortej gožině iž [išč] na / alto- buz do verku alebo prostě do jakiši dalje roboty [...] žiška ty naroki tyh luži na tyn život sóm uplne inakši / no tak potym my vlasne odešli na to slovensko tam jeh aš po vysokóm škole f poctate žil na slovensku či už v liptofskym hratku na střední škole alebo na visoki škole ve zvolené a skónčyl jako lesny inženýer / a po čaše mje tyn život zaž zaž vróćil ku kořynóm na naž grund jak povjym že mómy / budujymy znova ze sfójóm babóm ze sfójóm rožinóm / budujymy grund na trójstyku alebo ja[k] go nazyvómy aj hrčafski grunt lebo převažne obhospodařujymy / f katastru opce hrčava / tagže hrčafski grunt ale žiška še to smjeřuje fšecku kole nas na turistiku [...] chcymy žič tradičnim spůsobym života ale na modernych modernějšich principach [...] tag aby my vlasne né omežovali ani sfoje žecka aby my jih né ukřóćili o to žectfi [...] aby jich to bavilo aby vlasne še tej tradycji vjenovali / ni ve smyslu jakigoši yny folkloru ale tag aby vježeli že / tyn grun[t] dovo lužóm vyživěni dovo jim potraviny dovo jim fšecku možne / a na tym vyrosli naši žatkovje rožiče aji my na tym vyrosli / a chcymy aby to [mieli] f taki tej dostupnějši a možna aj modejnějši formje [...]

Uwagi do tekstu 2.2. *Góral przedsiębiorca*:

słow. *lebo* ‘ponieważ’; cz. *vlastně*, słow. *vlastne* ‘właściwie’; cz. *za dob* ‘za czasów’; cz. *jednoduchý* ‘prosty, łatwy’; zadamowiony w gwarze bohemizm

chladač // *hledač*, cz. *hledat* ‘szukać’; cz. pot. *pořešit* ‘rozwiązać, pokombinować, wykombinować’; nazwy miejscowości: *Třinec* (pol. Trzyniec), *Jaworzynka*, *Hrčava* (pol. Herczawa); słow. *alebo* ‘albo’; cz. *dohromady* ‘wspólnie, razem’; cz. *bavit se* ‘mówić, když už se nebavíme’ ‘nie mówiąc, że..., pomijając, że...’; cz. *nejvýhodnější bod* ‘punkt najbardziej wysunięty na wschód’; cz. *moderně* ‘nowocześnie’; gw. *pozvaž*, cz. *pozvat* ‘zaprosić’; cz. i słow. *zároveň* ‘równocześnie’; gw. *tropić se* ‘męczyć się’; cz. *dokázat*, słow. *dokázat* ‘potrafić’; cz. *budoucnost* ‘przyszłość’; gw. *aji*, słow. *aj* ‘również’; cz. i słow. *manželka* ‘żona’; cz. *materšská školka*, słow. *materská školka* ‘przedszkole’; cz. *podmínky* ‘warunki’; cz. *nedovedou si představit* ‘nie potrafią sobie wyobrazić’; gw. (z języka niemieckiego) *verk* ‘huta’ (tu: huta żelaza w Trzyńcu); cz. *prostě* ‘po prostu’; cz. i słow. *nároky* ‘wymagania’; cz. *úplně*, słow. *úplne* ‘zupełnie, całkiem’; cz. i słow. *Slovensko* ‘Słowacja’; cz. *v postatě* ‘w istocie, w zasadzie’; *Liptovský Hrádok* – nazwa miejscowości; cz. *střední škola* ‘szkoła średnia’, *vysoká škola* ‘szkoła wyższa’; słow. *lesný inžinier* ‘inżynier leśnictwa’; cz. *znovu*, słow. *znova* ‘ponownie, od nowa’; cz. *obhospodařovat* ‘uprawiać, obrabiać’; cz. *katastr* ‘księgi wieczyste, teren wyznaczony wg ksiąg wieczystych’; cz. *směřovat k něčemu* ‘zmierzać do czegoś’; cz. *způsobem* ‘w sposób’; cz. *princip* ‘zasada, reguła’; cz. *omezovat*, słow. *obmedzovat* ‘ograniczać’; neologizm *ukrótíc (o coši)* utworzony pod wpływem cz. *ochudit (o něco)* ‘zubożyć, pozbawić czegoś’; cz. *dětství* ‘dzieciństwo’; cz. *bavit*, słow. *baviti* ‘interesować, pociągać, sprawiać przyjemność’; cz. *věnovat se*, słow. *venovat sa* ‘poświęcać, np. uwagę’; cz. *ve smyslu* ‘w sensie’; cz. i słow. *potraviny* ‘artykuły spożywcze, pokarm’; cz. *dostupnější*, słow. *dostupnejšia* ‘bardziej przystępna’.

2.3. Zielarz ogrodnik

Bohaterem programu zatytułowanego *Blíže a blíže (Blíže i blíže)*, nadawanego z muzeum etnograficznego w miejscowości Bystřice (nad Olší, pol. Bystrzyca), jest Janek Michalik (JM, ok. 25 lat)⁹. Również ten program można było w całości obejrzeć w internecie [zob. MUZ-IC Bystřice 2021]. W odróżnieniu od poprzednich dwóch rozmów ta była prowadzona *po naszymu*, w kodzie, który zna i którego używa nie tylko gość, ale także prezenter (P). W mowie gościa jest zdecydowanie mniej szlaka, niż wynikałoby to z jego miejsca zamieszkania (Piosek koło Jabłonkowa), jednak pewne cechy gwary jabłonkowskiej notujemy i tutaj (*myslím, našich rožin, inači, po ppyrších mrozach, při vjynksim vjatra*). W tekście oprócz internacjonalizmów występują polonizmy leksykalne (*še interesuje*,

9 W innej audycji uczestnik programu – Janek Michalik – został przedstawiony jako „ekolog, zielarz, ogrodnik, miłośnik gwary i kultury” [zob. Brandys 2019].

który, ścisły zvjónzek, ježech zaskočony, zároveň, přyzazne, zabřmjało, komputer (w języku czeskim używa się wyrazu *počítač*), možnost, pałeczki, komfityry, naturalne, přepis, baržo); zauważamy też kilka bohemizmów w adaptacji gwarowej – głównie w mowie prezentera: *přijól naše pozvańi* (cz. *přijal naše pozváni*) ‘istnieć’; *sme raži* (cz. *jsme rádi*); *třeba* ‘na przykład’; *egzystovać* (cz. *existovat*) ‘istnieć’; *duševně* ‘duchowo’; *ne bedymy se bavić o prevencji* (cz. *nebudeme se bavit o prevenci*) ‘nie będziemy rozmawiać o profilaktyce’; *cečko, bečko, dečko* (pot.) ‘witamina C, B, D’; *(virus nas) skoli* ‘dopadnie, zabije, pokona’; *vjec* (wyraz zadowiony w gwarze, cz. *věc*) ‘rzecz’. Bohemizmów w mowie gościa jest stosunkowo mało: *ńigdo* (cz. *nikdo*) ‘nikt’; *pojistki* ‘korki, bezpieczniki elektryczne’; *mobil* ‘komórka’; *być na jeğtach* ‘być niespokojnym, niecierpliwym’; *inspira-tywny* (cz. *inspirativní*) ‘inspiracyjny, inspirujący’; *być maratoncym* (cz. *maratonec*) ‘być maratończykiem’; *rakytńik* ‘rokitnik’; *dać se spyrche* ‘wziąć prysznic’; (to) *probijotyķum* ‘probiotyķ’; cz. *sáhnout po něčem* ‘skorzystać z czegoś’; *vir, z virym* ‘wirus, z wirusem’. Z języka czeskiego pochodzi wyrażenie przyimkowe *u ekranóf* (cz. *u obrazovek*) ‘przed telewizorami, przed ekranami’. Ogólnie jednak mowa bohatera programu niewiele różni się od tradycyjnej normy gwarowej, w niektórych momentach przybiera nawet postać polszczyzny kulturalnej (poza przykładami wymienionymi powyżej, por. np. wymowę *přyroda, ftej přyrože* zamiast *přiroda*).

P: tag vitóm fšyskich u ekranóf / žišejšy otćinek / zaš beje po našymu / bo našym goščym je janek michalik s pjosku z břega kjery nie jyny se interesuje folklorym a tradycjóm / ale który żyje folklorym a tradycjóm / a ponatto ešče f ścisłym zvjónsku s folklorym a tradycjóm

JM: nie vjym [čy] f ścisłym [śmiech]

P: jo myśłym że ja / tag janek jo će tu vitóm v našym muzełum / ježeh moz rod žeš přijól naše pozvańi že tak povjym po našymu / a sme raži žeš tu je / tak / jo začnym hnet pjyršym pytankym / takim z ostra / właścivje gróntki mómy zryte / čosneg vjynkšość luži mo už isto zasažony / aaale co třeba na přikdat / jakoby jag by se mjoł zažimovać človjek / čy egzystujóm jakiši jo nie vjym tradycyjne obřyndy / čy jakoši inačy se duševně a duchovo přigotovać

JM: ja to je baržo čekave pytańi / na to se mje ešče ńigdo ńigdy nie pytoł / ježeh zaskočony ale zároveň tež by(ch) chćoł ešče na začóntku povježeć žeh je rod žech tu mók přiść bo to tu móm rot / vaše muzełum je baržo pjekne a taki / přyzazne / aaa vóńo to tu ze fšyskich strón na človjeka tymi časami pomińonymi / kjere sóm bogate f ty tradycje / i f tóm kulture našych přotkóf / jag by se človjeg mjoł zazimovać / ješli se vzorujymy

tym že přyroda je našim lónym ze kjerego my vyšli / tag vizymy že f tej přyrože še to tag jakoši / fšysko cóngné pumaleji / i choč e noc je dlógo žyn' je krótki a može jak chozimy do roboty tak nóm to tak fšysko tag rychlo ućeko a zbijo še to do jednej taki [całošci] / tak myšlim se že važne je tag jakoši / ubrać s tego gazu / jechać troche pumaleji / vjyncej se živać kolem sebje / posłóchać aji sfoje serce / f tej ćmje zapolic' tóm šfjyčke / a jak to né iže tak tóm ćme se zrobić bo / vjymy jaki sóm časy / tyn elektrosmog je fšyńži kolem nas / fchožo to do našich rožin žecka e / sóm fórd na jegłach s tego že mušóm być před mobilami tabletami televizorami komputerami / a jag uš to né iže inaći zrobić / tóm zmjane tak / je tež možliwość při vjynkšim vjatra ty pojistki vypnyć / zapolic' ty šfjyčki / a porosprovjać na przykład za jednym stolym / z herbatkóm / o žejach rožinnych o tym / o čym še né móvi každy žyn' aby / vłašne še překozała ta informacija do tej ďalšej generaciji [...]

P: tak / aaa ješče abymy tag navjónzali na tóm aktualnóm sytuacije / né bedymy se isto moz bavić o prevenciji jak še chróniž bo coši už myšlym zabřmjało [...] kupa vitaminóv cečko bečko dečko

JM: ja ja

P: porušac se na šfjyžym povjetřu kupa spać a tak / a co jag už tyn čy ovy virus po prostu jakoby [nas] skoli a my sóm choři / jag by my še mjeli lyčyc' / kuryrovać

JM: tak / obydvó my se už tym přešli tymu my tu sóm bes tych pjeluch na gymbach / abyšće se né myšleli že tu mómy žišo jakšóm korónaparty [...] mje tooo / isto vžóno / né vjym čy to bylo ovo čy óno / ale mjoleh gorónčki tyžyn' [...] na testy my né šli bo mómy dóma starke ževjyn' žešónd rokóf / a smykaž jóm tam kajši po testach čertah djablach to my né chćeli [...] ležólech v lóšku / pileh lipovóm herbate / pilech kupa syrub z rakytníku jakiši vitaminy taki dómóve čosnek herbate z mjodym / jag už mi bylo néjgoři bo žech se pravil' žodne lyki mama praviła vezní se aspón jakóm tabletke / jag mi už bylo fak(t) néjgoři košci mje bolaly gorónčka třiced óšym óšym / veznólech se jedyn paralen / jakoši žech še přepočil' a gorónčka mi šla potym nadól / tagže tež je dobře sóngnyć aji po ty medykamenty jag ih mómy / ale póмогаć se jako každy može / opkłady z vody žimnej / abo žimnóm še dać aji takóm spyrche / ale głóvnie pić ležeć otpočyvać spać / aaa / kormić se aji jakším pozytyvnym słovym / to značy přečytać se jakšóm inspiratyvnóm pjeknóm kšónške poživać se na jakšji pjekny dokument / ot / dejvida etinboroła [David Attenborough] teraz jag je tyn naš spoločny domof / naše spoločna zemnie / [...] třeba jakoši přečkać tyn čas / človjeg muši być dóma / jesli dostaće korone tag

by ní mjoł być jakšim takim maratoncym kjery předovo dali ty pałečki z virym

P: tagže tyś móvil že herbata z lipy že třeba čosnek to sóm taki možna [podstawowe środki]

JM: tak co mo človjek při rynce / teraz ešče na mjezách sóm ty ovoce z róžy heče peče se u nas pravi / iže s tego zrobić aji fajne vino jak tego jakiši kilo přizbjyroće / na mjezách rošné kalina kjero po pjyrših mrozach je tež dobro na komfitury abo / tego roku chcym s kaliny vyprógovač vino tak uvizym jako to beje / a ty naturalne dary přyrady kjere sóm kolem vas [...] mama mi dała pół litra vode s kapusty / to je tež dobre probijotyikum

P: tak / a ty(m) my se dostovómy vlašćivje ješče ku ostatní taki vjegy na kjeróm by my se zamjeřili žišo / ní nadarmo my sóm f kuchyňce našego muzelum bo ty žeš se dlo nas přigotovoł aji taki jedyn přepis čekavy barzo čekavy [...]

Uwagi do tekstu 2.3. *Zielarz ogrodnik*:

Písek (gw. Piosek) – nazwa miejscowości; Břeh (gw. Brzyg) – nazwa dzielnicy tej miejscowości; gw. zaimek *kjery, kjero, kjere...* ‘który, która, które...’; gw. *né jyny* ‘nie tylko’; gw. *ja* ‘tak’; gw. *pozvańi, cz. pozvání* ‘zaproszenie’; *cz. jsme rádi* ‘cieszy nas’; gw. *jo* ‘ja’; gw. *začnyč, začnym, cz. začít, začnu* ‘rozpocznę’; gw. *isto* ‘chyba’; zdomowiony w gwarze czasownik *egzystovač, egzystujóm, cz. existovat, existují* ‘istnieć, istnieją’; *cz. duševně* ‘duchowo’; *cz. nikdo* ‘nikt’; gw. *začóntek, cz. začátek, na začátku* ‘początek, na początku’; gw. *ježech rod, cz. jsem rád* ‘cieszę się’; gw. *móm rod, cz. mám rád* ‘lubię’; gw. *vóńač, vóńo* ‘pachnie’; gw. *pumaleji, cz. pomaleji* ‘wolniej, bardziej powoli’; gw. *rychlo, cz. rychle*, słow. *rýchlo* ‘szybko’; gw., *cz. kolem* ‘wokół, dookoła’; gw. *né iže, cz. nejde* ‘nie można, nie da się (czegoś zrobić)’; gw. *fchozač, fchozo, cz. vcházet, vchází* ‘wchodzi’; gw. *žecká* ‘dzieci, dzieciaki’; *cz. být // sedět jako na jehlách* (kalka z niemieckiego) ‘być // siedzieć jak na szpilkach’; *cz. pot. mobil* ‘komórka’; *při vjatra* ‘podczas wiatru // przy porywie wiatru’; *cz. pojistky* ‘korki, bezpieczniki’; gw. *vypnyč, cz. vypnout* ‘wyłączyć’; gw. *porosprovjač, cz. porozprávět*, słow. *porozprávati sa* ‘pogadać, podyskutować’; *cz. baviti se* ‘rozmawiać’; *cz. prevence* ‘profilaktyka’; gw. *kupa* ‘dużo’; D. l. mn. wg *cz. vitamínů* – *cz. (ten) vitamín* – ‘witamina’; *cečko bečko dečko* (pot.) ‘witaminy C, B, D’; *cz. skolit, skolí* (np. o grypie) ‘dopaść’; gw. *kuryrovač, cz. kurýrovat* ‘kurować, leczyć’; *bes tych pjeluch na gymbach* – neosematyzm utworzony w celu uniknięcia *cz.* wyrazu *rouška* lub *pol. maseczka*; *korónaparty* ‘koronoparty, impreza w czasie epidemii koronawirusa SARS-CoV-2’; gw. *starka* ‘babcia’; gw. *smykač* ‘targać, ciągnąć’; *cz. rakytník* ‘rokitnik’; gw. *žech se pravil* ‘powiedziałem do siebie’; *cz. paralen* – popularny

środek przeciwwgorączkowy; cz. *dát si sprchu* ‘wziąć prysznic’; cz. *inspirativní* ‘inspiracyjny, inspirujący’; gw. *požívač se* ‘popatrzeć, obejrzeć’; chodzi o serial dokumentalny zatytułowany po czesku *Náš společný domov // Naše společná země*; (być) *dóma* ‘w domu’; cz. *předávat, předává* ‘przekazywać, przekazuje’; (*palečki*) z *virym*, cz. *virus*; D. *viru*, N. *s virem* ‘(paleczki) z wirusem; wirus’; cz. *při ruce* ‘pod ręką’; gw. *heče peče* ‘dzika róża’; gw. *fajny*, cz. *fajn*, z niem. *fein* ‘fajny, tu: smaczny’; gw. *přizbjyrać, přizbjyroće* ‘nazbieracie o trochę więcej’; gw. *vyprógovač* ‘wypróbować, spróbować; przymierzyć’; gw. *uvizym* (cz. *uvidím*) ‘zobaczę’; gw. *jako to beje* ‘jak będzie’; cz. (to) *probijotyikum* ‘probiotyk’; cz. *tím se dostáváme k něčemu* ‘w ten sposób przechodzimy do czegoś’; gw. *vjec*, cz. *věc* ‘rzecz; tu: temat, sprawa’; cz. *zaměřit, zaměřili jsme se* ‘skupić się, skupiliśmy się, skupiliśmy uwagę’; cz. *ne nadarmo* ‘nie na próżno, nie bez powodu’; cz. *kuchyňka* ‘aneks kuchenny’.

3. Podsumowanie

Pomimo postępującego rozchwiania klasycznej normy gwarowej (spowodowanego obecnością zmodyfikowanego kodu *po naszymu*) zaprezentowane teksty poświadczają co najmniej kilka wymienionych we wstępie artykułu funkcji gwary. W wypowiedziach odczuwa się przywiązanie mówiących do swojego otoczenia, uczestnictwo we współtworzeniu społeczności lokalnej, podziw wobec jej odmienności, wytrwałości i odwagi, szacunek dla ludowej (naiwnej) wiedzy o świecie, nieraz bardziej przydatnej niż wiedza encyklopedyczna. Okazuje się jednak, że nawet najlepsze intencje mówiącego nie są w stanie ochronić (zachować) tradycyjnej normy gwarowej, że do kodu zaprojektowanego jako gwara przenikają elementy z innych języków i ich odmian – w postaci pojedynczych głosek, morfemów słotwórczych i fleksyjnych, wyrazów lub wielowyrazowych jednostek leksykalnych (frazemów).

Z powyższego wynika, że mowy *po naszymu* na Zaolziu używają przedstawiciele co najmniej dwóch pokoleń (zob. w kolejności starszeństwa: góral, kowal, zielarz), co pozwala wnioskować, że gwarowy sposób wypowiedzania się, nawet publicznie, nie zależy od wieku.

Analiza potwierdziła tezę, że chociaż wszystkie osoby mówiące *po naszymu* pochodzą z tego samego terenu, nie komunikują się w identyczny sposób. Różnice w ich mowie wynikają z orientacji językowej jednostki, z doświadczenia w porozumiewaniu się po polsku, czesku lub słowacku czy z indywidualnych przyzwyczajzeń językowych.

Uczestnicy dwóch pierwszych wywiadów mówią *po naszymu*, mimo że dziennikarz posługuje się polszczyzną ogólną. Słuchacz znający gwarę

i język polski ogólny prawdopodobnie nie przypisuje wagi do tej szczególnej właściwości zachowań językowych na Zaolziu, natomiast odbiorca spoza badanego środowiska, znający wyłącznie polszczyznę ogólną, zwróci uwagę na stosunkowo rzadkie zjawisko nieprzełączania kodów, tzw. semikomunikację [por. np. Lipowski 2021]. Każdy z uczestników rozmowy, pozostając przy swoim kodzie (idiolekcie), rozumie bardzo dobrze partnera dialogu. Przyjęta strategia językowa w sposób wyrazisty dookreśla uczestników rozmowy.

Mowa *po naszymu* najwidoczniej służy jako praktyczny środek wyrażania myśli oraz porozumiewania się, i to nie tylko w kręgu rodzinnym, ale także publicznym. Jest również składnikiem miejscowej subkultury, czyli kodem, który należy szanować bez względu na realną szansę jego przetrwania, szczególnie w konkurencji z większościowym językiem czeskim. Media społecznościowe, jako źródła informacji o nietypowych zawodach i pasjach, umożliwiają bohaterom reportaży odejście od tradycyjnego lokalizmu i wirtualne otwarcie się na kontakt ze światem globalnym.

Bibliografia

Źródła

- Brandys Szymon Piotr (2019), *Głos Brandysa*, odc. 3: *Janek Michalik*, <https://youtu.be/hc8vFs89jvM> [dostęp: 14 lutego 2022].
- Brandys Szymon Piotr (2021a), *Głos Brandysa*, odc. 60: *Jarosław Lubojacki*, <https://youtu.be/L5g2mmtkZZI> [dostęp: 4 stycznia 2022].
- Brandys Szymon Piotr (2021b), *Głos Brandysa*, odc. 56: *Peter Staňo*, <https://tinyurl.com/7n9c7x5> [dostęp: 4 stycznia 2022].
- MUZ-IC Bystřice (2021), *Blíže a blíž (Janek Michalik)*, <https://youtu.be/roUk2Wi-a-E> [dostęp: 4 stycznia 2022].

Literatura

- Bogoczová Irena, Bortliczek Małgorzata (2017), *Jazyk příhraničního mikrosvěta (běžná mluva Těšíňanů v ČR) // Język przygranicznego mikroświata (mowa potoczna mieszkających Zaolzia)*, wyd. 2, Ostrava.
- Jot-Drużycki Jarosław (2017), *Zaolziański subregionalizm. Powstanie nowej tożsamości*, w: *Miejsce regionalizmu w zachowaniu dziedzictwa kulturowego*, red. Zenon Jasiński, Józef Szymeczek, Cieszyn – Opole, s. 33–43.
- Karaś Halina (2015), *Zadania dialektologii w zakresie ochrony ginących gwar*, „Gwary Dziś”, nr 7, s. 83–95. DOI: <https://doi.org/10.14746/gd.2015.7.9>.

- Kucharzyk Renata (2020), *Funkcjonowanie słownictwa gwarowego w komunikacji internetowej – problemy metodologiczne*, „Gwary Dziś”, nr 12, s. 257–267. DOI: <https://doi.org/10.14746/gd.2020.12.19>.
- Lipowski Jarosław (2021), *Paralele semikomunikacji użytkowników języków północno-germańskich i zachodniosłowiańskich*, „Slavia Occidentalis”, nr 69, s. 147–156.
- Nowowiejski Bogusław (2010), *O przyszłości polskich gwar ludowych*, w: *Dialektologia. Materiały pomocnicze. Konteksty socjolingwistyczne i etnolingwistyczne*, red. Aldona Skudrzyk, Elżbieta Rudnicka-Fira, Katowice, s. 120–125.
- Smułkowa Elżbieta (2010), *Integracja języków na pograniczu białorusko-polsko-litewskim i jej konsekwencje dla teorii zapożyczeń*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, nr 66, s. 97–109.

Irena Bogoczová, Małgorzata Bortliczek

Po naszymu about Passions. The Těšín Dialect of the Czech Republic in the Social Media

The article is a contribution to the research on the linguistic situation of the Czech part of Těšín Silesia (*Zaolzie* in Polish). Having written on the topic in the past, this time the authors direct their attention to the Jablunkov part of the region and to a mixed language: the so-called *po naszymu*. In the introduction, they reflect on what functions a dialect can fulfil today, most of which are evident in the authentic linguistic material presented which comes from three extensive interviews that have then been published online. The speech of the dialect's speakers differs, revealing the general focus of the speaker on a particular ethnic language: Polish, Czech or Slovak. The discovery of these foreign elements is possible due to the phonetic transcription, which reveals lexical, morphological and phonetic transfers in the texts. The purpose of the analysis is to point out the differences in the *po naszymu* mixed language code with a different rate of Polish, Czech or Slovak elements.

KEYWORDS: Těšín Silesia; dialect; the *po naszymu* language; Bohemism; Polonism; Slovakism.

doc. PhDr. Irena Bogoczová, CSc. – Katedra Sławistyki, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski (Katedra slavistiky, Filozofická fakulta, Ostravská univerzita); zainteresowania badawcze: socjolingwistyka, dialektologia, gramatyka porównawcza języków słowiańskich.

dr hab. Małgorzata Bortliczek, prof. UŚ – Wydział Humanistyczny (Katowice),
Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji (Cieszyn), Uniwersytet Śląski w Katowicach;
zainteresowania badawcze: kultura i stylistyka języka polskiego, socjolingwistyka,
dialektologia, kognitywistyka.